

Józef Cybertowicz

Międzywydziałowe studium bibliotekoznawstwa UAM w Poznaniu

Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Biblioteka 9, 46-54

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Józef C y b e r t o w i c z

MIĘDZYWYDZIAŁOWE STUDIUM BIBLIOTEKOZNAWSTWA UAM
W POZNANIU

Dnia 12 września 1967 r. zostało wydane Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego "w sprawie utworzenia w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa"¹. Dnia 14 listopada 1967 r. zainaugurowano z udziałem władz naszej Uczelni zajęcia Studium, które zostało zlokalizowane w Bibliotece Głównej UAM. Te dwie daty określają fakt powstania poznańskiego ośrodka kształcenia bibliotekarzy działającego w ramach struktury uniwersyteckiej.

Po prawie pięćdziesięciu latach...

Wspomnieć należy, że sprawa ukierunkowanego przygotowania zawodowego była w Bibliotece Uniwersyteckiej aktualna już w 1919 r. W tym bowiem roku rozpoczął się pierwszy kurs bibliotekarski². Zaakcentowanie przygotowania zawodowego personelu przez pierwszego dyrektora i dyrekcje następne było dowodem troski o poziom realizacji podstawowych zadań Biblioteki w organizującym się naukowo środowisku. W ślad za pierwszym kursem przeprowadzonym przez Bibliotekę przez

lata następne odbywały się dalsze, kolejne szkolenia, różnicujące się swoim zakresem, a zasięgiem obejmujące poszczególne kategorie własnych pracowników, praktykantów, wolantariuszy oraz asystentów pełniących obowiązki bibliotekarskie w księgozbiorach katedr i zakładów Uczelni.

Po drugiej wojnie, kiedy ledwie część wyszkolonego personelu powróciła do pracy, uzyskanie fachowej kadry stało się decydującym momentem w realizowaniu zadań Biblioteki. Nie tylko zresztą w pierwszym, powojennym okresie. Duże, do żadnego z danych okresu międzywojennego nieporównywalne, rozszerzenie zakresu pracy i zasięgu działania Biblioteki Uniwersyteckiej w obecnym czasie musiało być proporcjonalne do posiadania fachowo przygotowanej obsady.

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu kształciła nowe kadry w sposób przyjęty w pionie bibliotek szkół wyższych. Najlepsze wyniki dało w swoim czasie ponowne wprowadzenie egzaminów państwowych poprzedzonych dwustopniową praktyką międzybiblioteczną. Likwidacja praktyk, następnie zwaloryzowanie egzaminów państwowych przez wprowadzenie instytucji bibliotekarzy dyplomowanych ponownie wysunęło w zawodowej grupie bibliotekarskiej dominantę autodaktyki.

Nikt dzisiaj nie wątpi, że sprawy zawodu i kwalifikacji stanowią w bibliotekarstwie problem o zasadniczym znaczeniu, problem z natury już skomplikowany, chociażby z powodu dużego zróżnicowania rodzajów bibliotek i spełnia-

nych zadań. Rozważając najogólniej to zagadnienie, trzeba po stronie dodatniej czasów najnowszych niewątpliwie wpisać istotną troskę władz resortowych, a także dyrekcji poszczególnych bibliotek o stworzenie możliwie najlepszych warunków do kształcenia zorganizowanego, możliwości samokształcenia, czy też różnych form szkoleń wewnętrznych. W niektórych przypadkach powyższe zagadnienie obracało się czasem w kręgu projektów nie zrealizowanych, częściej jednak, przynajmniej w pewnych ośrodkach, przebiegało sprawnie. Na tyle przynajmniej i w takim stopniu, że instytucja zainteresowana mogła prowadzić bez większych obaw własną politykę kadrową.

Odrębną sprawą, wymagającą osobnej interpretacji, jest zorganizowanie w okresie powojennym wyższego szkolnictwa bibliotekarskiego³.

W bezpośrednim związku z dynamiką rozwoju nauki i techniki dokonuje się zmiana roli bibliotek. Zmiana sięga podstawowych funkcji i tym samym ulegają redukcji dawne stereotypy myślenia o zadaniach instytucji bibliotecznej. Na takim tle ostro zarysowuje się problem odpowiednio do nowych potrzeb przygotowanych pracowników. Stąd sprawa zawodu i wiążące się z nim zagadnienie kwalifikacji zawodowych, postępującej specjalizacji, w pełni pozostają aktualne i oczywiście nie schodzą ze szpalt prasy fachowej, nie tylko naszej, gdyż ten problem jest typowy w skali światowej. Można bez trudu dostrzec, że kształcenie, doksztalcanie specjalistyczne i doskonalenie zawodowe pracowników wszystkich rodzajów bibliotek pozostają od lat najmniej

kilkunastu przedmiotem rozważań teoretycznych, poszukiwań rozwiązań praktycznych, wywołują dyskusje i polemiki.

W stosunku do pierwszej sprawy można uznać, że kształcenie zawodowe w pionie bibliotek podległych dawnemu Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego w przeważającej mierze odbywało się na zasadzie szkoleń wewnętrznych, czyli było prowadzone przez biblioteki na własny użytek. Obejmowało pracowników już zatrudnionych i w imię stabilizacji założył końcowy efekt szkolenia niemal z reguły był przesądzony. Dodajmy, że nadal brakuje sprecyzowanych wymagań zawodowych w grupie pracowników służby bibliotecznej. Nadto należy przyznać rację uwadze uczynionej przez K. Remerową, że w odpowiednim czasie właśnie biblioteki uniwersyteckie nie podjęły się zorganizowania szkolenia bibliotekarzy z racji posiadania przecież najsilniejszej obsady fachowej⁴.

Drugą ze spraw, to znaczy problem teoretycznej podbudowy zagadnienia kształcenia bibliotekarzy, charakteryzuje obok ogromnej ilościowo literatury brak zgodności zarówno w problematyce ogólnej, jak i w poszczególnych zagadnieniach pochodnych.

Co do trzeciej z kolei sprawy - wyższego szkolnictwa bibliotekarskiego, to nie może ono w obecnym stanie zaspokoić należycie faktycznych potrzeb kadrowych. Bibliotekoznawstwo jako główny kierunek studiuje 383 osoby, zarówno na studiach dziennych jak i zaocznych. Jest to liczba, która nawet laikowi wydaje się za małą. Notowane dawniej uwagi o małej atrakcyjności studiów tego typu, przypadkowość wyboru kierunku przez niektórych słuchaczy, czy wy-

stępujące jeszcze przed laty niedobory w kadrze wykładającej, były możliwe do uniknięcia. Godziły natomiast one w istotę przydatności studiów bibliotekoznawczych, a tym samym w interes absolwentów, cierpiała na tym ogólna koncepcja programu z dyskusyjną proporcją między przedmiotami kierunkowymi i resztą zajęć, a nadto zachodził - w pewnych przypadkach całkowity - zanik kontaktu z biblioteką.

Nie podważając znaczenia studiów specjalistycznych, nie umniejszając zasług wnoszonych przez wszystkie zespoły i uważając za konieczne posiadanie w naszej grupie zawodowej określonej liczby bibliotekarzy-teoretyków, którym w obecnym stanie rzeczy studia specjalistyczne dają szansę zdobywania dalszych stopni naukowych, należy widzieć inny jeszcze model uzyskania sprawności zawodowej na poziomie studiów wyższych.

Model taki jest od roku 1967 realizowany w Poznaniu.

Sama myśl wprowadzenia specjalizacji bibliotekarskiej w czasie studiów obok przedmiotu głównego była aktualna przed laty w związku z reorganizacją wprowadzającą dwustopniowe studia wyższe. Ten typ specjalizacji wprowadziły cztery uniwersytety, korzystać z niej mogli tylko studenci polonistyki i historii, ale praktyczne możliwości realizacji programu ograniczały się do nader ogólnego wprowadzenia w zagadnienia zawodowe. Specjalizacja w wyniku ponownych zmian w organizacji studiów uległa likwidacji.

Modelu obecnego studium poznańskiego nie należy wy-

wodzić z tego krótkotrwałego eksperymentu, który nb. w Uniwersytecie Poznańskim nie wyszedł poza sferę projektu.

Utworzone w 1967 roku Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa UAM stanowi w strukturze Uczelni samodzielną jednostkę naukowo-dydaktyczną, zlokalizowaną w Bibliotece Głównej. Zadaniem Studium jest kształcenie w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Nie tylko osobą kierownika Studium, doc. dra habil. Kubiaka, dyrektora Biblioteki, złączone zostało Studium z Biblioteką Główną UAM. Posiadanie bowiem przez Studium własnych pomieszczeń, wygospodarowanych w gmachu Biblioteki, oraz prowadzenie zajęć siłami bibliotekarzy dyplomowanych, pracowników Biblioteki, daje w rezultacie sporą samodzielność w organizowaniu planowych zajęć, pozostających zresztą w ścisłym związku z biblioteczną praktyką, nadto pozwala również objąć zasięgiem wszystkie kierunki studiów na naszej Uczelni.

Ostatnie z założeń nie zmienia, przynajmniej w obecnym czasie, zwykłej preferencji studentów z kierunków tradycyjnie przeważających w zawodzie bibliotekarskim. Na Studium zostało przyjętych 71 studentów (r. I - 22 osoby, r. II - 49), w ciągu roku zrezygnowało 7 osób. Słuchaczami Studium są studenci IV i V r. (wyjątkowo kierownictwo może przyjąć również studentów z III r.) z następujących kierunków: filologia polska - 37 osób, filol. rosyjska - 1 osoba, historia - 22, psychologia - 1, matematyka - 2, geografia - 1.

Zajęcia Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa są prowadzone systemem studiów dziennych i trwają cztery semestry: w I - II sem. - 6 godzin, w III - 5 godzin i w ostatnim - 3 godziny tygodniowo. Ogółem studenci zobowiązani są do odbycia 300 godzin zajęć i miesięcznej praktyki wakacyjnej. Praktyka również odbywa się w wybranych oddziałach Biblioteki Głównej.

Międzywydziałowe Studium obecnie rozpoczęło czwarty semestr pracy. Niebawem doczeka się pierwszych absolwentów. Na jakąkolwiek ocenę jest więc o wiele za wcześnie.

Istotnym jest to, że studium poznańskie zaczęło pracę w trafnie dobranym momencie, że jego istnienie posiada głębokie uwarunkowanie w potrzebach kulturalnych, oświatowych i naukowych środowiska. Dowodem jest uruchomienie w listopadzie 1968 r. Podyplomowego Studium Bibliotekoznawstwa, które działa w ramach Międzywydziałowego Studium i jego siedzibą jest Biblioteka Uniwersytecka.

Powstanie Podyplomowego Studium wywołało stosunkowo duże zainteresowanie, w pierwszym bowiem roku komisja rekrutacyjna przyjęła 77 osób. Zadaniem Studium, które pracuje systemem studiów zaocznych, jest kształcenie w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej absolwentów szkół wyższych posiadających tytuł magistra, magistra-inżyniera lub lekarza, zatrudnionych w służbie bibliotecznej lub innych placówkach kulturalno-oświatowych przez okres najmniej dwuletni⁵. Nauka na tym Studium trwa również dwa lata, a ogólna liczba godzin wykładów i ćwiczeń wynosi 330. Na I rok studiuje w podziale według aktu-

alnie wykonywanego zawodu: bibliotekarzy - 58 osób, nauczycieli - 14 oraz 5 słuchaczy z innych zawodów. W odpowiednim podziale według miejsca zamieszkania: 44 osoby pochodzą z terenu miasta i woj. poznańskiego, dalszych 14 osób z terenu woj. szczecińskiego, 5 - z woj. zielonogórskiego, 2 - z koszalińskiego i po 1 z woj. katowickiego i kieleckiego.

Międzywydziałowe Studium Bibliotekoznawstwa UAM wraz z Podyplomowym Studium pracują według planów studiów i ramowych programów nauczania zatwierdzonych przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego⁶. Odrębnością poznańskich studiów bibliotekoznawczych jest silne oparcie swojej pracy dydaktycznej o instytucję biblioteczną. I to stanowiło dla organizatorów punkt wyjściowy w koncepcji studium. Końcowym natomiast efektem, celem istnienia poznańskiego ośrodka kształcenia bibliotekarzy jest dostarczenie bibliotekom swego środowiska wyspecjalizowanych pracowników z wyższym wykształceniem, z których winna wywodzić się kadra kierownicza oraz organizatorska. W "Planie podyplomowych studiów bibliotekoznawczych w UAM" zatwierdzonym przez Ministerstwo OiSz⁷ czytamy: "Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu jest jak najbardziej zainteresowany w tym, aby zaspokoić potrzeby terenu także w dziedzinie specjalności bibliotekarskiej"⁷.

PRZYPISY

¹ Dz. Urz. Mjn. Ośw. i Szk. Wyższego 1967 nr 9 poz. 50

² S. Wiertel-Wierczyński, Biblioteka Uniwersytecka. 1919-1929. W: Biblioteki wielkopolskie i pomorskie. Praca zbiorowa pod red. S. Wierczyńskiego. Poznań 1929 s. 105-106.

³ W okresie międzywojennym akademickie studia biblioteczarskie prowadziła jedynie Wolna Wszechnica Polska w Warszawie.

⁴ K. Remerowa, Zmiany funkcji bibliotek w powojennym dwudziestolecu. Warszawa 1966 s. 37-39.

⁵ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 czerwca 1968 r. w sprawie utworzenia Poddyplomowego studium bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. - Dz. Urz. Min. Ośw. i Szk. Wyższego 1968 r. nr 7 poz. 49.

⁶ Plan studiów Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawczego (powiel.) został zatwierdzony dnia 16 sierpnia 1967 r., Plan poddyplomowych studiów bibliotekoznawczych w UAM (powiel.) zatwierdzono 5 lipca 1968 r.

⁷ Plan poddyplomowych studiów..., j.w., s. 2.